

॥ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ॥

खुद्दकनिकाये

चरियापिटकपाळि

१. अकित्तिवग्गो

१. अकित्तिचरिया

१. “कप्पे च सतसहस्से, चतुरो च असङ्खिये ।
एत्थन्तरे यं चरितं, सब्बं तं बोधिपाचनं ॥
२. “अतीतकप्पे चरितं, ठपयित्वा भवाभवे ।
इमम्हि कप्पे चरितं, पवक्खिस्सं सुणोहि मे ॥
३. “यदा अहं ब्रह्मरज्जे, सुज्जे विपिनकानने ।
अज्झोगाहेत्वा [अज्झोगहेत्वा (सी० स्या०)] विहरामि, अकित्ति नाम तापसो ॥
४. “तदा मं तपतेजेन, सन्ततो तिदिवाभिभू ।
धारेन्तो ब्राह्मणवण्णं, भिक्खाय मं उपागमि ॥
५. “पवना आभतं पण्णं, अतेलज्च अलोणिकं ।
मम द्वारे ठितं दिस्वा, सकटाहेन आकिरिं ॥
६. “तस्स दत्त्वानहं पण्णं, निक्कुज्जित्वान भाजनं ।
पुनेसनं जहित्वान, पाविसिं पण्णसालकं ॥
७. “दुतियम्पि ततियम्पि, उपगज्झि ममन्तिकं ।
अकम्पितो अनोलगो, एवमेवमदासहं ॥
८. “न मे तप्पच्चया अत्थि, सरीरस्मिं विवण्णिणं ।
पीतिसुखेन रतिया, वीतिनामेमि तं दिवं ॥
९. “यदि मासम्पि द्वेमासं, दक्खिण्यं वरं लभे ।
अकम्पितो अनोलीनो, ददेय्यं दानमुत्तमं ॥

१०. “न तस्स दानं ददमानो, यसं लाभञ्च पत्थयिं ।
सब्बञ्जुतं पत्थयानो, तानि कम्मानि आचरि”न्ति ॥

अकित्तिचरियं पठमं ।

२. सङ्खचरिया

११. “पुनापरं यदा होमि, ब्राह्मणो सङ्खसक्कयो ।
महासमुदं तरितुकामो, उपगच्छामि पट्टनं ॥
१२. “तत्थद्वसं पटिपथे, सयम्भुं अपराजितं ।
कन्तारद्धानं पटिपन्नं [कन्तारद्धानपटिपन्नं (सी० स्या०)], तत्ताय कठिनभूमिया ॥
१३. “तमहं पटिपथे दिस्वा, इममत्थं विचिन्तयिं ।
इदं खेत्तं अनुप्पत्तं, पुञ्जकामस्स जन्तुनो ॥
१४. “यथा कस्सको पुरिसो, खेत्तं दिस्वा महागमं ।
तत्थ बीजं न रोपेति, न सो धञ्जेन अत्थिको ॥
१५. “एवमेवाहं पुञ्जकामो, दिस्वा खेत्तवरुत्तमं ।
यदि तत्थ कारं न करोमि, नाहं पुञ्जेन अत्थिको ॥
१६. “यथा अमच्चो मुद्दिकामो, रञ्जो अन्तेपुरे जने ।
न देति तेसं धनधञ्जं, मुद्दितो परिहायति ॥
१७. “एवमेवाहं पुञ्जकामो, विपुलं दिस्वान दक्खिणं ।
यदि तस्स दानं न ददामि, परिहायिस्सामि पुञ्जतो ॥
१८. “एवाहं चिन्तयित्वान, ओरोहित्वा उपाहना ।
तस्स पादानि वन्दित्वा, अदासिं छत्तुपाहनं ॥
१९. “तेनेवाहं सतगुणतो, सुखुमालो सुखेधितो ।
अपि च दानं परिपूरेन्तो, एवं तस्स अदासह”न्ति ॥

सङ्खचरियं दुतियं ।

३. कुरुराजचरिया

२०. “पुनापरं यदा होमि, इन्दपत्थे [इन्दपत्ते (सी० क०)] पुरुत्तमे ।

राजा धनञ्चयो नाम, कुसले दसहुपागतो ॥

२१. “कलिङ्गरट्टविसया, ब्राह्मणा उपगञ्छु मं ।
आयाचुं मं हत्थिनागं, धञ्जं मङ्गलसम्मतं ॥
२२. ““अवुट्टिको जनपदो, दुब्भिकखो छातको महा ।
ददाहि पवरं नागं, नीलं अञ्जनसव्हयं ॥
२३. ““न मे याचकमनुप्पत्ते, पटिक्खेपो अनुच्छवो ।
मा मे भिज्जि समादानं, दस्सामि विपुलं गजं” ॥
२४. “नागं गहेत्वा सोण्डाय, भिङ्गारे [भिङ्गारे (सी०)] रतनामये ।
जलं हत्थे आकिरित्वा, ब्राह्मणानं अदं गजं ॥
२५. “तस्स नागे पदिन्नमिह, अमच्चा एतदब्रवुं ।
किं नु तुय्हं वरं नागं, याचकानं पदस्ससि ॥
२६. ““धञ्जं मङ्गलसम्पन्नं, सङ्गामविजयुत्तमं ।
तस्मिं नागे पदिन्नमिह, किं ते रज्जं करिस्सति ॥
२७. ““रज्जम्पि मे ददे सब्बं, सरीरं दज्जमत्तनो ।
सब्बञ्जुतं पियं मय्हं, तस्मा नागं अदासह””न्ति ॥

कुरुराजचरियं ततियं ।

४. महासुदस्सनचरिया

२८. “कुसावतिमिह नगरे, यदा आसिं महीपति ।
महासुदस्सनो नाम, चक्कवत्ती महब्बलो ॥
२९. “तत्थाहं दिवसे तिक्खत्तुं, घोसापेमि तहिं तहिं ।
को किं इच्छति पत्थेति, कस्स किं दीयतू धनं ॥
३०. ““को छातको को तसितो, को मालं को विलेपनं ।
नानारत्तानि वत्थानि, को नग्गो परिदहिस्सति ॥
३१. ““को पथे छत्तमादेति, कोपाहना मुदू सुभा” ।
इति सायञ्च पातो च, घोसापेमि तहिं तहिं ॥

३२. “न तं दससु ठानेसु, नपि ठानसतेसु वा ।
अनेकसतठानेसु, पटियत्तं याचके धनं ॥
३३. “दिवा वा यदि वा रत्तिं, यदि एति वनिब्बको ।
लब्धा यदिच्छकं भोगं, पूरहत्थोव गच्छति ॥
३४. “एवरूपं महादानं, अदासिं यावजीविकं ।
नपाहं देस्सं धनं दम्मि, नपि नत्थि निचयो मयि ॥
३५. “यथापि आतुरो नाम, रोगतो परिमुत्तिया ।
धनेन वेज्जं तप्पेत्त्वा, रोगतो परिमुच्चति ॥
३६. “तथेवाहं जानमानो, परिपूरेतुमसेसतो ।
ऊनमनं पूरयितुं, देमि दानं वनिब्बके ।
निरालयो अपच्चासो, सम्बोधिमनुपत्तिया’ति ॥

महासुदस्सनचरियं चतुत्थं ।

५. महागोविन्दचरिया

३७. “पुनापरं यदा होमि, सत्तराजपुरोहितो ।
पूजितो नरदेवेहि, महागोविन्दब्राह्मणो ॥
३८. “तदाहं सत्तरज्जेसु, यं मे आसि उपायनं ।
तेन देमि महादानं, अक्खोब्भं [अक्खोभं (स्या० कं०)] सागरूपमं ॥
३९. “न मे देस्सं धनं धज्जं, नपि नत्थि निचयो मयि ।
सब्बज्जुतं पियं मय्हं, तस्मा देमि वरं धन’न्ति ॥

महागोविन्दचरियं पञ्चमं ।

६. निमिराजचरिया

४०. “पुनापरं यदा होमि, मिथिलायं पुरुत्तमे ।
निमि नाम महाराजा, पण्डितो कुसलत्थिको ॥
४१. “तदाहं मापयित्वान, चतुस्सालं चतुम्मुखं ।
तत्थ दानं पवत्तेसिं, मिगपक्खिनरादिनं ॥

४२. “अच्छादनञ्च सयनं, अन्नं पानञ्च भोजनं ।
अब्बोच्छिन्नं करित्वान, महादानं पवत्तियं ॥
४३. “यथापि सेवको सामिं, धनहेतुमुपागतो ।
कायेन वाचा मनसा, आराधनीयमेसति ॥
४४. “तथेवाहं सब्बभवे, परियेसिस्सामि बोधिजं ।
दानेन सत्ते तप्पेत्वा, इच्छामि बोधिमुत्तम”न्ति ॥

निमिराजचरियं छट्ठं ।

७. चन्दकुमारचरिया

४५. “पुनापरं यदा होमि, एकराजस्स अत्रजो ।
नगरे पुप्फवतिया, कुमारो चन्दसव्हयो ॥
४६. “तदाहं यजना मुत्तो, निक्खन्तो यज्जवाटतो ।
संवेगं जनयित्वान, महादानं पवत्तियं ॥
४७. “नाहं पिवामि खादामि, नपि भुज्जामि भोजनं ।
दक्खिण्ये अदत्त्वान, अपि छप्पञ्चरत्तियो ॥
४८. “यथापि वाणिजो नाम, कत्त्वान भण्डसज्जयं ।
यत्थ लाभो महा होति, तत्थ तं [तत्थ नं (सी०), तत्थ (क०)] हरति भण्डकं ॥
४९. “तथेव सकभुत्तापि, परे दिन्नं महप्फलं ।
तस्मा परस्स दातब्बं, सतभागो भविस्सति ॥
५०. “एतमत्थवसं जत्वा, देमि दानं भवाभवे ।
न पटिक्कमामि दानतो, सम्बोधिमनुपत्तिया”न्ति ॥

चन्दकुमारचरियं सत्तमं ।

८. सिविराजचरिया

५१. “अरिट्टुसव्हये नगरे, सिविनामासि खत्तियो ।
निसज्ज पासादवरे, एवं चिन्तेसहं तदा ॥
५२. “यं किञ्चि मानुसं दानं, अदिन्नं मे न विज्जति ।

योपि याचेय्यं मं चक्खुं, ददेय्यं अविकम्पितो' ॥

५३. “मम सङ्कप्पमज्जाय, सक्को देवानमिस्सरो ।
निसिन्नो देवपरिसाय, इदं वचनमब्रवि ॥

५४. “निसज्ज पासादवरे, सिविराजा महिद्धिको ।
चिन्तेन्तो विविधं दानं, अदेय्यं सो न पस्सति ॥

५५. “तथं नु वितथं नेतं, हन्द वीमंसयामि तं ।
मुहुत्तं आगमेय्याथ, याव जानामि तं मनं ॥

५६. “पवेधमानो पलितसिरो, वलिगतो [वलितगतो (सी०)] जरातुरो ।
अन्धवण्णोव हुत्वान, राजानं उपसङ्गमि ॥

५७. “सो तदा पग्गहेत्वान, वामं दक्खिणबाहु च ।
सिरस्मिं अज्जलिं कत्वा, इदं वचनमब्रवि ॥

५८. “याचामि तं महाराज, धम्मिक रडुवड्डन ।
तव दानरता कित्ति, उग्गता देवमानुसे ॥

५९. “उभोपि नेत्ता नयना, अन्धा उपहता मम ।
एकं मे नयनं देहि, त्वम्पि एकेन यापय' ॥

६०. “तस्साहं वचनं सुत्वा, हट्ठो संविग्गमानसो ।
कतज्जली वेदजातो, इदं वचनमब्रविं ॥

६१. “इदानाहं चिन्तयित्वान, पासादतो इधागतो ।
त्वं मम चित्तमज्जाय, नेत्तं याचितुमागतो ॥

६२. “अहो मे मानसं सिद्धं, सङ्कप्पो परिपूरितो ।
अदिन्नपुब्बं दानवरं, अज्ज दस्सामि याचके ॥

६३. “एहि सिवक उट्ठेहि, मा दन्धयि मा पवेधयि ।
उभोपि नयनं देहि, उप्पाटेत्वा वणिब्बके' ॥

६४. “ततो सो चोदितो मय्हं, सिवको वचनं करो ।
उद्धरित्वान पादासि, तालमिज्जं व याचके ॥

६५. “ददमानस्स देन्तस्स, दिन्नदानस्स मे सतो ।
चित्तस्स अज्जथा नत्थि, बोधियायेव कारणा ॥
६६. “न मे देस्सा उभो चक्खू, अत्ता न मे न देस्सियो ।
सब्बज्जुतं पियं मय्हं, तस्मा चक्खुं अदासह”न्ति ॥

सिविराजचरियं अट्टमं ।

९. वेस्सन्तरचरिया

६७. “या मे अहोसि जनिका, फुस्सती [फुसती (सी०)] नाम खत्तिया ।
सा अतीतासु जातीसु, सक्कस्स महेसी पिया ॥
६८. “तस्सा आयुक्खयं जत्वा, देविन्दो एतदब्रवि ।
‘ददामि ते दस वरे, वरभद्दे यदिच्छसि’ ॥
६९. “एवं वुत्ता च सा देवी, सक्कं पुनिदमब्रवि ।
‘किं नु मे अपराधत्थि, किं नु देस्सा अहं तव ।
रम्मा चावेसि मं ठाना, वातोव धरणीरुहं’ ॥
७०. “एवं वुत्तो च सो सक्को, पुन तस्सिदमब्रवि ।
‘न चेव ते कतं पापं, न च मे त्वंसि अप्पिया ॥
७१. “‘एत्तकंयेव ते आयु, चवनकालो भविस्सति ।
पटिग्गण्ह मया दिन्ने, वरे दस वरुत्तमे’ ॥
७२. “सक्केन सा दिन्नवरा, तुट्ठहट्ठा पमोदिता ।
ममं अब्भन्तरं कत्वा, फुस्सती दस वरे वरी ॥
७३. “ततो चुता सा फुस्सती, खत्तिये उपपज्जथ ।
जेतुत्तरमिह नगरे, सज्जयेन समागमि ॥
७४. “यदाहं फुस्सतिया कुच्छिं, ओक्कन्तो पियमातुया ।
मम तेजेन मे माता, सदा दानरता अहु ॥
७५. “अधने आतुरे जिण्णे, याचके अद्धिके [पथिके (क०)] जने ।
समणे ब्राह्मणे खीणे, देति दानं अकिञ्चने ॥

७६. “दस मासे धारयित्वान, करोन्ते पुरं पदक्खिणं ।
वेस्सानं वीथिया मज्झे, जनेसि फुस्सती ममं ॥
७७. “न मय्हं मत्तिकं नामं, नपि पेत्तिकसम्भवं ।
जातेत्थ वेस्सवीथिया, तस्मा वेस्सन्तरो अहु ॥
७८. “यदाहं दारको होमि, जातिया अट्ठवस्सिको ।
तदा निसज्ज पासादे, दानं दातुं विचिन्तयिं ॥
७९. “हृदयं ददेय्यं चक्खुं, मंसम्पि रुधिरम्पि च ।
ददेय्यं कायं सावेत्वा, यदि कोचि याचये ममं ॥
८०. “सभावं चिन्तयन्तस्स, अकम्पितमसण्ठितं ।
अकम्पि तत्थ पथवी, सिनेरुवनवटंसका ॥
८१. “अन्वद्धमासे पन्नरसे, पुण्णमासे उपोसथे ।
पच्चयं नागमारुह, दानं दातुं उपागमिं ॥
८२. “कलिङ्गरट्ठविसया, ब्राह्मणा उपगञ्छु मं ।
अयाचुं मं हत्थिनागं, धज्जं मङ्गलसम्मत्तं ॥
८३. “अवुट्ठिको जनपदो, दुब्भिवखो छातको महा ।
ददाहि पवरं नागं, सब्बसेतं गजुत्तमं ॥
८४. “ददामि न विकम्पामि, यं मं याचन्ति ब्राह्मणा ।
सन्तं नप्पतिगूहामि [नप्पतिगुहामि (सी० क०)], दाने मे रमते मनो ॥
८५. “न मे याचकमनुप्पत्ते, पटिक्खेपो अनुच्छवो ।
‘मा मे भिज्जि समादानं, दस्सामि विपुलं गजं’ ॥
८६. “नागं गहेत्वा सोण्डाय, भिङ्गारे रतनामये ।
जलं हत्थे आकिरित्वा, ब्राह्मणानं अदं गजं ॥
८७. “पुनापरं ददन्तस्स, सब्बसेतं गजुत्तमं ।
तदापि पथवी कम्पि, सिनेरुवनवटंसका ॥
८८. “तस्स नागस्स दानेन, सिवयो कुद्धा समागता ।
पब्बाजेसुं सका रट्ठा, ‘वड्ढं गच्छतु पब्बतं’ ॥

८९. “तेसं निच्छुभमानानं, अकम्पित्थमसण्ठितं ।
महादानं पवत्तेतुं, एकं वरमयाचिसं ॥
९०. “याचिता सिवयो सब्बे, एकं वरमदंसु मे ।
सावयित्वा कण्णभेरिं, महादानं ददामहं ॥
९१. “अथेत्य वत्तती सद्दो, तुमुलो भेरवो महा ।
दानेनिमं नीहरन्ति, पुन दानं ददातयं ॥
९२. “हत्थिं अस्से रथे दत्त्वा, दासिं दासं गवं धनं ।
महादानं ददित्वान, नगरा निक्खमिं तदा ॥
९३. “निक्खमित्वान नगरा, निवत्तित्वा विलोकिते ।
तदापि पथवी कम्पि, सिनेरुवनवटंसका ॥
९४. “चतुवाहिं रथं दत्त्वा, ठत्त्वा चातुम्महापथे ।
एकाकियो अदुतियो, मद्दिदेविं इदमब्रविं ॥
९५. “‘त्वं मद्दि कण्हं गणहाहि, लहुका एसा कनिट्टिका ।
अहं जालिं गहेस्सामि, गरुको भातिको हि सो’ ॥
९६. “पदुमं पुण्डरीकं, मद्दी कण्हाजिनग्गही ।
अहं सुवण्णबिम्बं, जालिं खत्तियमग्गहिं ॥
९७. “अभिजाता सुखुमाला, खत्तिया चतुरो जना ।
विसमं समं अक्कमन्ता, वङ्कं गच्छाम पब्बतं ॥
९८. “ये केचि मनुजा एन्ति, अनुमग्गे पटिप्पथे ।
मग्गन्ते पटिपुच्छाम, ‘कुहिं वङ्कन्त [वङ्कत (सी०)] पब्बतो’ ॥
९९. “ते तत्थ अम्हे पस्सित्वा, करुणं गिरमुदीरयुं ।
दुक्खं ते पटिवेदेन्ति, दूरे वङ्कन्तपब्बतो ॥
१००. “यदि पस्सन्ति पवने, दारका फलिने दुमे ।
तेसं फलानं हेतुमि, उपरोदन्ति दारका ॥
१०१. “रोदन्ते दारके दिस्वा, उब्बिद्धा [उब्बिग्गा (स्या० कं०)] विपुला दुमा ।
सयमेवोणमित्वान, उपगच्छन्ति दारके ॥

१०२. “इदं अच्छरियं दिस्वा, अब्भुतं लोमहंसनं ।
साहुकारं [साधुकारं (सब्बत्थ)] पवत्तेसि, मद्दी सब्बङ्गसोभना ॥
१०३. “अच्छेरं वत लोकस्मिं, अब्भुतं लोमहंसनं ।
वेस्सन्तरस्स तेजेन, सयमेवोणता दुमा ॥
१०४. “सङ्घिपिंसु पथं यक्खा, अनुकम्पाय दारके ।
निक्खन्तदिवसेनेव [निक्खन्तदिवसेयेव (सी०)], चेतरेट्ठमुपागमुं ॥
१०५. “सट्ठिराजसहस्सानि, तदा वसन्ति मातुले ।
सब्बे पज्जलिका हुत्वा, रोदमाना उपागमुं ॥
१०६. “तत्थ वत्तेत्वा सल्लापं, चेतेहि चेतपुत्तेहि ।
ते ततो निक्खमित्वान, वङ्कं अगमु पब्बतं ॥
१०७. “आमन्तयित्वा देविन्दो, विस्सकम्मं [विसुकम्मं (क०)] महिद्धिकं ।
अस्समं सुकतं रम्मं, पण्णसालं सुमापय ॥
१०८. “सक्कस्स वचनं सुत्वा, विस्सकम्मो महिद्धिको ।
अस्समं सुकतं रम्मं, पण्णसालं सुमापयि ॥
१०९. “अज्झोगाहेत्वा पवनं, अप्पसद्वं निराकुलं ।
चतुरो जना मयं तत्थ, वसाम पब्बतन्तरे ॥
११०. “अहज्ज मद्दिदेवी च, जाली कण्हाजिना चुभो ।
अज्जमज्जं सोकनुदा, वसाम अस्समे तदा ॥
१११. “दारके अनुरक्खन्तो, असुज्जो होमि अस्समे ।
मद्दी फलं आहरित्वा, पोसेति सा तयो जने ॥
११२. “पवने वसमानस्स, अद्धिको मं उपागमि ।
आयाचि पुत्तके मय्हं, जालिं कण्हाजिनं चुभो ॥
११३. “याचकं उपगतं दिस्वा, हासो मे उपपज्जथ ।
उभो पुत्ते गहेत्वान, अदासिं ब्राह्मणे तदा ॥
११४. “सके पुत्ते चजन्तस्स, जूजके ब्राह्मणे यदा ।
तदापि पथवी कम्पि, सिनेरुवनवटंसका ॥

११५. “पुनदेव सक्को ओरुह, हुत्वा ब्राह्मणसन्निभो ।
आयाचि मं मद्दिदेविं, सीलवन्तिं पतिब्बतं ॥
११६. “मद्दिं हत्थे गहेत्वान, उदकञ्जलि पूरिय ।
पसन्नमनसङ्कप्पो, तस्स मद्दिं अदासहं ॥
११७. “मद्दिया दीयमानाय, गगने देवा पमोदिता ।
तदापि पथवी कम्पि, सिनेरुवनवटंसका ॥
११८. “जालिं कण्हाजिनं धीतं, मद्दिदेविं पतिब्बतं ।
चजमानो न चिन्तेसिं, बोधियायेव कारणा ॥
११९. “न मे देस्सा उभो पुत्ता, मद्दिदेवी न देस्सिया ।
सब्बञ्जुतं पियं मय्हं, तस्मा पिये अदासहं ॥
१२०. “पुनापरं ब्रह्मरज्जे, मातापितुसमागमे ।
करुणं परिदेवन्ते, सल्लपन्ते सुखं दुखं ॥
१२१. “हिरोत्तप्पेन गरुना [गरुनं (स्या० क०)], उभिन्नं उपसङ्गमि ।
तदापि पथवी कम्पि, सिनेरुवनवटंसका ॥
१२२. “पुनापरं ब्रह्मरज्जा, निक्खमित्वा सजातिभि ।
पविसामि पुरं रम्मं, जेतुत्तरं पुरुत्तमं ॥
१२३. “रतनानि सत्त वस्सिंसु, महामेघो पवस्सथ ।
तदापि पथवी कम्पि, सिनेरुवनवटंसका ॥
१२४. “अचेतनायं पथवी, अविज्जाय सुखं दुखं ।
सापि दानबला मय्हं, सत्तक्खत्तुं पकम्पथा”ति ॥

वेस्सन्तरचरियं नवमं ।

१०. ससपण्डितचरिया

१२५. “पुनापरं यदा होमि, ससको पवनचारको ।
तिणपण्णसाकफलभक्खो, परहेठनविवज्जितो ॥
१२६. “मक्कटो च सिङ्गालो च, सुत्तपोतो चहं तदा ।

वसाम एकसामन्ता, सायं पातो च दिस्सरे [सायं पातो पदिस्सरे (क०)] ॥

१२७. “अहं ते अनुसासामि, किरिये कल्याणपापके ।
‘पापानि परिवज्जेथ, कल्याणे अभिनिविस्सथ’ ॥

१२८. “उपोसथम्हि दिवसे, चन्दं दिस्वान पूरितं ।
एतेसं तत्थ आचिक्खिं, दिवसो अज्जुपोसथो ॥

१२९. “दानानि पटियादेथ, दक्खिण्येयस्स दातवे ।
दत्त्वा दानं दक्खिण्ये, उपवस्सथुपोसथं ॥

१३०. “ते मे साधूति वत्त्वान, यथासत्ति यथाबलं ।
दानानि पटियादेत्त्वा, दक्खिण्येयं गवेसिसुं [गवेसय्युं (क०)] ॥

१३१. “अहं निसज्ज चिन्तेसिं, दानं दक्खिणनुच्छवं ।
‘यदिहं लभे दक्खिण्येयं, किं मे दानं भविस्सति ॥

१३२. “न मे अत्थि तिला मुग्गा, मासा वा तण्डुला घतं ।
अहं तिणेन यापेमि, न सक्का तिण दातवे ॥

१३३. “‘यदि कोचि एति दक्खिण्येयो, भिक्खाय मम सन्तिके ।
दज्जाहं सकमत्तानं, न सो तुच्छो गमिस्सति’ ॥

१३४. “मम सङ्कप्पमज्जाय, सक्को ब्राह्मणवणिग्गा ।
आसयं मे उपागच्छि, दानवीमंसनाय मे ॥

१३५. “तमहं दिस्वान सन्तुट्ठो, इदं वचनमब्रविं ।
‘साधु खोसि अनुप्पत्तो, घासहेतु ममन्तिके ॥

१३६. “‘अदिन्नपुब्बं दानवरं, अज्ज दस्सामि ते अहं ।
तुवं सीलगुणूपेतो, अयुत्तं ते परहेठनं ॥

१३७. “‘एहि अग्गिं पदीपेहि, नानाकट्टे समानय ।
अहं पचिस्समत्तानं, पक्कं त्वं भक्खयिस्ससि’ ॥

१३८. “‘साधू’ति सो हट्ठमनो, नानाकट्टे समानयि ।
महन्तं अकासि चित्तकं, कत्त्वा अङ्गारगम्भकं ॥

१३९. “अग्निं तत्थ पदीपेसि, यथा सो खिप्पं महा भवे ।
फोटेत्वा रजगते गत्ते, एकमन्तं उपाविसिं ॥

१४०. “यदा महाकट्टपुज्जो, आदित्तो धमधमायति [धुमधुमायति (सी०), धममायति (क०)] ।
तदुप्पतित्वा पपतिं, मज्झे जालसिखन्तरे ॥

१४१. “यथा सीतोदकं नाम, पविट्ठं यस्स कस्सचि ।
समेति दरथपरिळाहं, अस्सादं देति पीति च ॥

१४२. “तथेव जलितं अग्निं, पविट्ठस्स ममं तदा ।
सब्बं समेति दरथं, यथा सीतोदकं विय ॥

१४३. “छविं चम्मं मंसं न्हारुं, अट्ठिं हदयबन्धनं ।
केवलं सकलं कायं, ब्राह्मणस्स अदासह”न्ति ॥

ससपण्डितचरियं दसमं ।

अकित्तिवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं —

अकित्तिब्राह्मणो सङ्खो, कुरुराजा धनञ्जयो ।
महासुदस्सनो राजा, महागोविन्दब्राह्मणो ॥

निमि चन्दकुमारो च, सिवि वेस्सन्तरो ससो ।
अहमेव तदा आसिं, यो ते दानवरे अदा ॥

एते दानपरिक्खारा, एते दानस्स पारमी ।
जीवितं याचके दत्त्वा, इमं पारमि पूरयिं ॥

भिक्षाय उपगतं दिस्वा, सकत्तानं परिच्चजिं ।
दानेन मे समो नत्थि, एसा मे दानपारमीति ॥

दानपारमिनिद्देशो निद्धितो ।

२. हत्थिनागवग्गो

१. मातुपोसकचरिया

१. “यदा अहोसिं पवने, कुञ्जरो मातुपोसको ।
न तदा अत्थि महिया, गुणेन मम सादिसो ॥
२. “पवने दिस्वा वनचरो, रज्जो मं पटिवेदयि ।
‘तवानुच्छवो महाराज, गजो वसति कानने ॥
३. “न तस्स परिक्रायत्थो, नपि आळककासुया ।
सह गहिते [समं गहिते (सी०)] सोण्डाय, सयमेव इधेहि”ति ॥
४. “तस्स तं वचनं सुत्वा, राजापि तुट्ठमानसो ।
पेसेसि हत्थिदमकं, छेकाचरियं सुसिक्खितं ॥
५. “गन्त्वा सो हत्थिदमको, अद्दस पदुमस्सरे ।
भिसमुळालं [भिसमूलं (क०)] उद्धरन्तं, यापनत्थाय मातुया ॥
६. “विज्जाय मे सीलगुणं, लक्खणं उपधारयि ।
‘एहि पुत्ता’ति पत्त्वान, मम सोण्डाय अग्गहि ॥
७. “यं मे तदा पाकतिकं, सरीरानुगतं बलं ।
अज्ज नागसहस्सानं, बलेन समसादिसं ॥
८. “यदिहं तेसं पकुप्पेय्यं, उपेतानं गहणाय मं ।
पटिबलो भवे तेसं, याव रज्जम्मि मानुसं ॥
९. “अपि चाहं सीलरक्खाय, सीलपारमिपूरिया ।
न करोमि चित्ते अज्जथत्तं, पक्खिपन्तं ममाळके ॥
१०. “यदि ते मं तत्थ कोट्टेय्युं, फरसूहि तोमरेहि च ।
नेव तेसं पकुप्पेय्यं, सीलखण्डभया ममा”ति ॥

मातुपोसकचरियं पठमं ।

२. भूरिदत्तचरिया

११. “पुनापरं यदा होमि, भूरिदत्तो महिद्धिको ।
विरूपक्खेन महारज्जा, देवलोकमगच्छहं ॥
१२. “तत्थ पस्सित्वाहं देवे, एकन्तं सुखसमप्पिते ।

तं सग्गगमनत्थाय, सीलब्बतं समादियिं ॥

१३. “सरीरकिच्चं कत्त्वान, भुत्वा यापनमत्तकं ।
चतुरो अङ्गे अधिद्वाय, सेमि वम्मिकमुद्दनि ॥
१४. “छविया चम्मेन मंसेन, नहारुअट्टिकेहि वा ।
यस्स एतेन करणीयं, दिन्नयेव हरातु सो ॥
१५. “संसितो अकतज्जुना, आलम्पायनो [आलम्बणो (सी०)] ममग्गहि ।
पेळाय पक्खिपित्वान, कीळेति मं तहिं तहिं ॥
१६. “पेळाय पक्खिपन्तेपि, सम्मदन्तेपि पाणिना ।
आलम्पायने [आलम्बणे (सी०)] न कुप्पामि, सीलखण्डभया मम ॥
१७. “सकजीवितपरिच्चागो, तिणतो लहुको मम ।
सीलवीतिक्कमो मय्हं, पथवीउप्पतनं विय ॥
१८. “निरन्तरं जातिसतं, चजेय्यं मम जीवितं ।
नेव सीलं पभिन्देय्यं, चतुद्दीपान हेतुपि ॥
१९. “अपि चाहं सीलरक्खाय, सीलपारमिपूरिया ।
न करोमि चित्ते अज्जथत्तं, पक्खिपन्तम्मि पेळके”ति ॥

भूरिदत्तचरियं दुतियं ।

३. चम्पेय्यनागचरिया

२०. “पुनापरं यदा होमि, चम्पेय्यको महिद्धिको ।
तदापि धम्मिको आसिं, सीलब्बतसमप्पितो ॥
२१. “तदापि मं धम्मचारिं, उपवुत्थं उपोसथं ।
अहितुण्डिको गहेत्त्वान, राजद्वारम्हि कीळति ॥
२२. “यं यं सो वण्णं चिन्तयि, नीलंव पीतलोहितं ।
तस्स चित्तानुवत्तन्तो, होमि चिन्तितसन्निभो ॥
२३. “थलं करेय्यमुदकं, उदकम्मि थलं करे ।
यदिहं तस्स पकुप्पेय्यं, खणेन छारिकं करे ॥

२४. “यदि चित्तवसी हेस्सं, परिहायिस्सामि सीलतो ।
सीलेन परिहीनस्स, उत्तमत्यो न सिज्झति ॥

२५. “कामं भिज्जतुयं कायो, इधेव विकिरीयतु ।
नेव सीलं पभिन्देय्यं, विकिरन्ते भुसं विया”ति ॥

चम्पेय्यनागचरियं ततियं ।

४. चूळबोधिचरिया

२६. “पुनापरं यदा होमि, चूळबोधि सुसीलवा ।
भवं दिस्वान भयतो, नेक्खम्मं अभिनिक्खमि ॥

२७. “या मे दुतियिका आसि, ब्राह्मणी कनकसन्निभा ।
सापि वट्टे अनपेक्खा, नेक्खम्मं अभिनिक्खमि ॥

२८. “निरालया छिन्नबन्धू, अनपेक्खा कुले गणे ।
चरन्ता गामनिगमं, बाराणसिमुपागमुं ॥

२९. “तत्थ वसाम निपका, असंसद्धा कुले गणे ।
निराकुले अप्पसद्धे, राजुय्याने वसामुभो ॥

३०. “उय्यानदस्सनं गन्त्वा, राजा अद्दस ब्राह्मणिं ।
उपगम्म ममं पुच्छि, ‘तुय्हेसा का कस्स भरिया’ ॥

३१. “एवं वुत्ते अहं तस्स, इदं वचनमब्रविं ।
‘न मय्हं भरिया एसा, सहधम्मा एकसासनी’ ॥

३२. “तिस्सा [तस्सा (सी०)] सारत्तगधितो, गाहापेत्त्वान चेटके ।
निष्पीळयन्तो बलसा, अन्तेपुरं पवेसयि ॥

३३. “ओदपत्तकिया मय्हं, सहजा एकसासनी ।
आकड्ढित्वा नयन्तिया, कोपो मे उपपज्जथ ॥

३४. “सह कोपे समुप्पन्ने, सीलब्बतमनुस्सरिं ।
तत्थेव कोपं निग्गण्हिं, नादासिं वड्ढितूपरि ॥

३५. “यदि नं ब्राह्मणिं कोचि, कोट्टेय्य तिण्हसत्तिया ।

नेव सीलं पभिन्देय्यं, बोधियायेव कारणा ॥

३६. “न मेसा ब्राह्मणी देस्सा, नपि मे बलं न विज्जति ।
सब्बज्जुतं पियं मय्हं, तस्मा सीलानुरक्खिस’न्ति ॥

चूळबोधिचरियं चतुत्थं ।

५. महिसराजचरिया

३७. “पुनापरं यदा होमि, महिसो पवनचारको ।
पवड्डकायो बलवा, महन्तो भीमदस्सनो ॥
३८. “पब्भारे गिरिदुग्गे [वनदुग्गे (सी०)] च, रुक्खमूले दकासये ।
होतेत्थ ठानं महिसानं, कोचि कोचि तहिं तहिं ॥
३९. “विचरन्तो ब्रह्मरज्जे, ठानं अद्दस भद्दकं ।
तं ठानं उपगन्त्वान, तिट्ठामि च सयामि च ॥
४०. “अथेत्थ कपिमागन्त्वा, पापो अनरियो लहु ।
खन्थे नलाटे भमुके, मुत्तेति ओहनेतितं ॥
४१. “सकिम्पि दिवसं दुतियं, ततियं चतुत्थम्पि च ।
दूसेति मं सब्बकालं, तेन होमि उपहुतो ॥
४२. “ममं उपहुतं दिस्वा, यक्खो मं इदमब्रवि ।
‘नासेहेतं छवं पापं, सिङ्गेहि च खुरेहि च’ ॥
४३. “एवं वुत्ते तदा यक्खे, अहं तं इदमब्रविं ।
‘किं त्वं मक्खेसि कुणपेन, पापेन अनरियेन मं ॥
४४. “‘यदिहं तस्स पकुप्पेय्यं, ततो हीनतरो भवे ।
सीलज्ज मे पभिज्जेय्य, विज्जू च गरहेय्यु मं ॥
४५. “‘हीळिता जीविता वापि, परिसुद्धेन मतं वरं ।
क्याहं जीवितहेतूपि, काहामिं परहेठनं’ ॥
४६. “ममेवायं मज्जमानो, अज्जेपेवं करिस्सति ।
तेव तस्स वधिस्सन्ति, सा मे मुत्ति भविस्सति ॥

४७. “हीनमज्झिमउक्कट्टे, सहन्तो अवमानितं ।
एवं लभति सप्पज्जो, मनसा यथा पत्थित”न्ति ॥

महिसराजचरियं पञ्चमं ।

६. रुराजचरिया

४८. “पुनापरं यदा होमि, सुतत्तकनकसन्निभो ।
मिगराजा रुरुनाम, परमसीलसमाहितो ॥

४९. “रम्मे पदेसे रमणीये, विवित्ते अमनुस्सके ।
तत्थ वासं उपगज्झिं, गङ्गाकूले मनोरमे ॥

५०. “अथ उपरि गङ्गाय, धनिकेहि परिपीळितो ।
पुरिसो गङ्गाय पपति, ‘जीवामि वा मरामि वा’ ॥

५१. “रत्तिन्दिवं सो गङ्गाय, वुह्ममानो महोदके ।
रवन्तो करुणं रवं, मज्झे गङ्गाय गच्छति ॥

५२. “तस्साहं सद्दं सुत्त्वान्, करुणं परिदेवतो ।
गङ्गाय तीरे ठत्त्वान्, अपुच्छिं ‘कोसि त्वं नरो’ ॥

५३. “सो मे पुट्ठो च ब्याकासि, अत्तनो करुणं तदा ।
‘धनिकेहि भीतो तसितो, पक्खन्दोहं महानदिं’ ॥

५४. “तस्स कत्त्वान् कारुज्जं, चजित्वा मम जीवितं ।
पविसित्वा नीहरिं तस्स, अन्धकारमिह रत्तिया ॥

५५. “अस्सत्थकालमज्जाय, तस्साहं इदमब्रविं ।
‘एकं तं वरं याचामि, मा मं कस्सचि पावद’ ॥

५६. “नगरं गन्त्वान् आचिक्खि, पुच्छितो धनहेतुको ।
राजानं सो गहेत्त्वान्, उपगज्झि ममन्तिकं ॥

५७. “यावता करुणं सब्बं, रज्जो आरोचितं मया ।
राजा सुत्त्वान् वचनं, उसुं तस्स पकप्पयि ।
‘इधेव घातयिस्सामि, मित्तदुब्धिं [मित्तदूभिं (सी०)] अनारियं’ ॥

५८. “तमहं अनुरक्खन्तो, निम्मिनिं मम अत्तना ।
‘तिट्ठतेसो महाराज, कामकारो भवामि ते’ ॥
५९. “अनुरक्खिं मम सीलं, नारक्खिं मम जीवितं ।
सीलवा हि तदा आसिं, बोधियायेव कारणा’ति ॥

रुरुराजचरियं छट्ठं ।

७. मातङ्गचरिया

६०. “पुनापरं यदा होमि, जटिलो उग्गतापनो ।
मातङ्गो नाम नामेन, सीलवा सुसमाहितो ॥
६१. “अहञ्च ब्राह्मणो एको, गङ्गाकूले वसामुभो ।
अहं वसामि उपरि, हेट्ठा वसति ब्राह्मणो ॥
६२. “विचरन्तो अनुकूलमिह, उद्धं मे अस्समद्दस ।
तत्थ मं परिभासेत्वा, अभिसपि मुद्धफालनं ॥
६३. “यदिहं तस्स पकुप्पेय्यं, यदि सीलं न गोपये ।
ओलोकेत्वानहं तस्स, करेय्यं छारिकं विय ॥
६४. “यं सो तदा मं अभिसपि, कुपितो दुट्ठमानसो ।
तस्सेव मत्थके निपति, योगेन तं पमोचयिं ॥
६५. “अनुरक्खिं मम सीलं, नारक्खिं मम जीवितं ।
सीलवा हि तदा आसिं, बोधियायेव कारणा’ति ॥

मातङ्गचरियं सत्तमं ।

८. धम्मदेवपुत्तचरिया

६६. “पुनापरं यदा होमि, महापक्खो महिद्धिको ।
धम्मो नाम महायक्खो, सब्बलोकानुकम्पको ॥
६७. “दसकुसलकम्मपथे, समादपेन्तो महाजनं ।
चरामि गामनिगमं, समित्तो सपरिज्जनो ॥
६८. “पापो कदरियो यक्खो, दीपेन्तो दस पापके ।

सोपेत्थ महिया चरति, समित्तो सपरिज्जनो ॥

६९. “धम्मवादी अधम्मो च, उभो पच्चनिका मयं ।
धुरे धुरं घट्टयन्ता, समिम्हा पटिपथे उभो ॥

७०. “कलहो वत्तती भेस्मा, कल्याणपापकस्स च ।
मग्गा ओक्कमनत्थाय, महायुद्धो उपट्ठितो ॥

७१. “यदिहं तस्स कुप्पेय्यं, यदि भिन्दे तपोगुणं ।
सहपरिजनं तस्स, रजभूतं करेय्यहं ॥

७२. “अपिचाहं सीलरक्खाय, निब्बापेत्वान मानसं ।
सह जनेनोक्कमित्त्वा, पथं पापस्स दासहं ॥

७३. “सह पथतो ओक्कन्ते, कत्वा चित्तस्स निब्बुतिं ।
विवरं अदासि पथवी, पापयक्खस्स तावदे’ति ॥

धम्मदेवपुत्तचरियं अट्ठमं ।

९. अलीनसत्तुचरिया

७४. “पञ्चालरट्ठे नगरवरे, कपिलायं [कम्पिलायं (सी०), कप्पिलायं (स्या०)] पुरुत्तमे ।
राजा जयदिसो नाम, सीलगुणमुपागतो ॥

७५. “तस्स रज्जो अहं पुत्तो, सुतधम्मो सुसीलवा ।
अलीनसत्तो गुणवा, अनुरक्खपरिजनो सदा ॥

७६. “पिता मे मिगवं गन्त्वा, पोरिसादं उपागमि ।
सो मे पितुमग्गहेसि, ‘भक्खोसि मम मा चलि’ ॥

७७. “तस्स तं वचनं सुत्वा, भीतो तसितवेधितो ।
ऊरुक्खम्भो अहु तस्स, दिस्वान पोरिसादकं ॥

७८. “मिगवं गहेत्वा मुञ्चस्सु, कत्वा आगमनं पुन ।
ब्राह्मणस्स धनं दत्वा, पिता आमन्तयी ममं ॥

७९. “रज्जं पुत्त पटिपज्ज, मा पमज्जि पुरं इदं ।
कतं मे पोरिसादेन, मम आगमनं पुन’ ॥

८०. “मातापितू च वन्दित्वा, निम्मिनित्वान अत्तना ।
निक्खिपित्वा धनुं खग्गं, पोरिसादं उपागमिं ॥
८१. “ससत्थहत्थूपगतं, कदाचि सो तसिस्सति ।
तेन भिज्जिस्सति सीलं, परित्तासं [परित्तासं (सी०)] कते मयि ॥
८२. “सीलखण्डभया मय्हं, तस्स देस्सं न ब्याहरिं ।
मेत्तचित्तो हितवादी, इदं वचनमब्रविं ॥
८३. “उज्जालेहि महाअग्निं, पपतिस्सामि रुक्खतो ।
त्वं पक्ककालमज्जाय [सुपक्ककालमज्जाय (पी०)], भक्खय मं पितामहं ॥
८४. “इति सीलवतं हेतु, नारक्खिं मम जीवितं ।
पब्बाजेसिं चहं तस्स, सदा पाणातिपातिकं’न्ति ॥

अलीनसत्तुचरियं नवमं ।

१०. सङ्खपालचरिया

८५. “पुनापरं यदा होमि, सङ्खपालो महिद्धिको ।
दाठावुधो घोरविसो, द्विजिह्वो उरगाधिभू ॥
८६. “चतुप्पथे महामग्गे, नानाजनसमाकुले ।
चतुरो अङ्गे अधिट्ठाय, तत्थ वासमकप्पयिं ॥
८७. “छविया चम्मेन मंसेन, नहारुअट्टिकेहि वा ।
यस्स एतेन करणीयं, दिन्नंयेव हरातु सो ॥
८८. “अदसंसु भोजपुत्ता, खरा लुद्धा अकारुणा ।
उपगच्छुं ममं तत्थ, दण्डमुग्गरपाणिनो ॥
८९. “नासाय विनिविज्झित्वा, नङ्गुट्ठे पिट्टिकण्टके ।
काजे आरोपयित्वान, भोजपुत्ता हरिसु मं ॥
९०. “ससागरन्तं पथविं, सकाननं सपब्बतं ।
इच्छमानो चहं तत्थ, नासावातेन झापये ॥
९१. “सूलेहि विनिविज्झन्ते, कोट्टयन्तेपि सत्तिभि ।

भोजपुत्ते न कुप्पामि, एसा मे सीलपारमी'ति ॥

सङ्खपालचरियं दसमं ।

हत्थिनागवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्धानं —

हत्थिनागो भूरिदत्तो, चम्पेय्यो बोधि महिसो ।
रुरु मातङ्गो धम्मो च, अत्रजो च जयदिसो ॥

एते नव सीलबला, परिक्रारा पदेसिका ।
जीवितं परिरक्खित्वा, सीलानि अनुरक्खिसं ॥

सङ्खपालस्स मे सतो, सब्बकालम्पि जीवितं ।
यस्स कस्सचि निय्यत्तं, तस्मा सा सीलपारमीति ॥

सीलपारमिनिद्वेसो निड्डितो ।

३. युधञ्जयवग्गो

१. युधञ्जयचरिया

१. “यदाहं अमितयसो, राजपुत्तो युधञ्जयो ।
उस्सावबिन्दुं सूरियातपे, पतितं दिस्वान संविजिं ॥
२. “तज्जेवाधिपतिं कत्वा, संवेगमनुबूहयिं ।
मातापितू च वन्दित्वा, पब्बज्जमनुयाचहं ॥
३. “याचन्ति मं पज्जलिका, सनेगमा सरट्ठका ।
‘अज्जेव पुत्त पटिपज्ज, इद्धं फीतं महामहिं’ ॥
४. “सराजके सहोरोधे, सनेगमे सरट्ठके ।
करुणं परिदेवन्ते, अनपेक्खोव परिच्चजिं ॥
५. “केवलं पथविं रज्जं, जातिपरिजनं यसं ।
चजमानो न चिन्तेसिं, बोधियायेव कारणा ॥
६. “मातापिता न मे देस्सा, नपि मे देस्सं महायसं ।

सब्बञ्जुतं पियं मय्हं, तस्मा रज्जं परिच्चजि'न्ति ॥

युधञ्जयचरियं पठमं ।

२. सोमनस्सचरिया

७. “पुनापरं यदा होमि, इन्दपत्थे पुरुत्तमे ।
कामितो दयितो पुत्तो, सोमनस्सोति विस्सुतो ॥
८. “सीलवा गुणसम्पन्नो, कल्याणपटिभानवा ।
वुड्ढापचायी हिरीमा, सङ्गहेसु च कोविदो ॥
९. “तस्स रज्जो पतिकरो, अहोसि कुहकतापसो ।
आरामं मालावच्छञ्च, रोपयित्वान जीवति ॥
१०. “तमहं दिस्वान कुहकं, थुसरासिं व अतण्डुलं ।
दुमं व अन्तो सुसिरं, कदलिव असारकं ॥
११. “नत्थिमस्स सतं धम्मो, सामञ्जापगतो अयं ।
हिरीसुक्कधम्मजहितो, जीवितवुत्तिकारणा ॥
१२. “कुपितो अहु [अहोसि (सी०), आसि (स्या०)] पच्चन्तो, अटवीहि परन्तिहि ।
तं निसेधेतुं गच्छन्तो, अनुसासि पिता ममं ॥
१३. “‘मा पमज्जि तुवं तात, जटिलं उग्गतापनं ।
यदिच्छकं पवत्तेहि, सब्बकामददो हि सो’ ॥
१४. “तमहं गन्त्वानुपट्ठानं, इदं वचनमब्रविं ।
‘कच्चि ते गहपति कुसलं, किं वा ते आहरीयतु’ ॥
१५. “तेन सो कुपितो आसि, कुहको माननिस्सितो ।
‘घातापेमि तुवं अज्ज, रट्ठा पब्बाजयामि वा’ ॥
१६. “निसेधयित्वा पच्चन्तं, राजा कुहकमब्रवि ।
‘कच्चि ते भन्ते खमनीयं, सम्मानो ते पवत्तितो’ ॥
१७. “तस्स आचिक्खती पापो, कुमारो यथा नासियो ।
तस्स तं वचनं सुत्वा, आणापेसि महीपति ॥

१८. “सीसं तत्थेव छिन्दित्वा, कत्त्वान चतुखण्डिकं ।
रथिया रथियं दस्सेथ, सा गति जटिलहीळिता’ ॥
१९. “तत्थ कारणिका गन्त्वा, चण्डा लुद्धा अकारुणा ।
मातुअङ्गे निसिन्नस्स, आकड्ढित्वा नयन्ति मं ॥
२०. “तेसाहं एवमवचं, बन्धतं गाळहबन्धनं ।
‘रज्जो दस्सेथ मं खिप्पं, राजकिरियानि अत्थि मे’ ॥
२१. “ते मं रज्जो दस्सयिंसु, पापस्स पापसेविनो ।
दिस्वान तं सज्जापेसिं, ममञ्च वसमानयिं ॥
२२. “सो मं तत्थ खमापेसि, महारज्जमदासि मे ।
सोहं तमं दालयित्वा, पब्बजिं अनगारियं ॥
२३. “न मे देस्सं महारज्जं, कामभोगो न देस्सियो ।
सब्बञ्जुतं पियं मय्हं, तस्मा रज्जं परिच्चजि’न्ति ॥

सोमनस्सचरियं दुतियं ।

३. अयोधरचरिया

२४. “पुनापरं यदा होमि, कासिराजस्स अत्रजो ।
अयोधरमहि संवड्ढो, नामेनासि अयोधरो ॥
२५. “दुक्खेन जीवितो लद्धो, संपीळे पतिपोसितो ।
अज्जेव पुत्त पटिपज्ज, केवलं वसुधं इमं ॥
२६. “सरड्ढकं सनिगमं, सजनं वन्दित्व खत्तियं ।
अज्जलिं पग्गहेत्त्वान, इदं वचनमब्रविं ॥
२७. “ये केचि महिया सत्ता, हीनमुक्कड्डमज्झिमा ।
निरारक्खा सके गेहे, वड्ढन्ति सकजातिभि ॥
२८. “इदं लोके उत्तरियं, संपीळे मम पोसनं ।
अयोधरमहि संवड्ढो, अप्पभे चन्दसूरिये ॥
२९. “पूतिकुणपसम्पुण्णा, मुच्चित्वा मातु कुच्छितो ।

ततो घोरतरे दुक्खे, पुन पक्खित्तयोधरे ॥

३०. “यदिहं तादिसं पत्त्वा, दुक्खं परमदारुणं ।
रज्जेसु यदि रज्जामि [रज्जामि (सी०)], पापानं उत्तमो सियं ॥
३१. “उक्कण्ठितोमि कायेन, रज्जेनमि अनत्थिको ।
निब्बुतिं परियेसिस्सं, यत्थ मं मच्चु न मद्दिये’ ॥
३२. “एवाहं चिन्तयित्वान, विरवन्ते महाजने ।
नागोव बन्धनं छेत्त्वा, पाविसिं काननं वनं ॥
३३. “मातापिता न मे देस्सा, नपि मे देस्सं महायसं ।
सब्बज्जुतं पियं मय्हं, तस्मा रज्जं परिच्चजि’न्ति ॥

अयोधरचरियं ततियं ।

४. भिसचरिया

३४. “पुनापरं यदा होमि, कासीनं पुरवरुत्तमे ।
भगिनी च भातरो सत्त, निब्बत्ता सोत्थिये कुले ॥
३५. “एतेसं पुब्बजो आसिं, हिरीसुक्कमुपागतो ।
भवं दिस्वान भयतो, नेक्खम्माभिरतो अहं ॥
३६. “मातापितूहि पहिता, सहाया एकमानसा ।
कामेहि मं निमन्तेन्ति, ‘कुलवंसं धरेहि’ति ॥
३७. “यं तेसं वचनं वुत्तं, गिहीधम्मे सुखावहं ।
तं मे अहोसि कठिनं, तत्त [सन्तत्त (क०)] फालसमं विय ॥
३८. “ते मं तदा उक्खिपन्तं, पुच्छिंसु पत्थितं मम ।
‘किं त्वं पत्थयसे सम्म, यदि कामे न भुज्जसि’ ॥
३९. “तेसाहं एवमवचं, अत्थकामो हितेसिनं ।
‘नाहं पत्थेमि गिहीभावं, नेक्खम्माभिरतो अहं’ ॥
४०. “ते मय्हं वचनं सुत्वा, पितुमातु च सावयुं ।
मातापिता एवमाहु, ‘सब्बेव पब्बजाम भो’ ॥

४१. “उभो मातापिता मय्हं, भगिनी च सत्त भातरो ।
अमितधनं छडुयित्वा, पाविसिम्हा महावन’न्ति ॥

भिसचरियं चतुत्थं ।

५. सोणपण्डितचरिया

४२. “पुनापरं यदा होमि, नगरे ब्रह्मवड्डने ।
तत्थ कुलवरे सेट्ठे, महासाले अजायहं ॥

४३. “तदापि लोकं दिस्वान, अन्धीभूतं तमोत्थटं ।
चित्तं भवतो पतिकुटति, तुत्तवेगहतं विय ॥

४४. “दिस्वान विविधं पापं, एवं चिन्तेसहं तदा ।
‘कदाहं गेहा निक्खम्म, पविसिस्सामि काननं’ ॥

४५. “तदापि मं निमन्तेसुं, कामभोगेहि जातयो ।
तेसम्पि छन्दमाचिक्खिं, ‘मा निमन्तेथ तेहि मं’ ॥

४६. “यो मे कनिट्ठको भाता, नन्दो नामासि पण्डितो ।
सोपि मं अनुसिक्खन्तो, पब्बज्जं समरोचयि ॥

४७. “अहं सोणो च नन्दो च, उभो मातापिता मम ।
तदापि भोगे छडुत्वा, पाविसिम्हा महावन’न्ति ॥

सोणपण्डितचरियं पञ्चमं ।

६. तेमियचरिया

४८. “पुनापरं यदा होमि, कासिराजस्स अत्रजो ।
मूगपक्खोति नामेन, तेमियोति वदन्ति मं ॥

४९. “सोळसित्थिसहस्सानं, न विज्जति पुमो तदा [सदा (सी०)] ।
अहोरत्तानं अच्चयेन, निब्बत्तो अहमेकको ॥

५०. “किच्छा लद्धं पिपयं पुत्तं, अभिजातं जुतिन्धरं ।
सेतच्छत्तं धारयित्वान, सयने पोसेति मं पिता ॥

५१. “निद्दायमानो सयनवरे, पबुज्झित्वानहं तदा ।

अद्वसं पण्डरं छत्तं, येनाहं निरयं गतो ॥

५२. “सह दिट्ठस्स मे छत्तं, तासो उप्पज्जि भेरवो ।
विनिच्छयं समापन्नो, ‘कथाहं इमं मुञ्चिस्सं’ ॥

५३. “पुब्बसालोहिता मय्हं, देवता अत्थकामिनी ।
सा मं दिस्वान दुक्खितं, तीसु ठानेसु योजयि ॥

५४. “‘मा पण्डिच्चयं विभावय, बालमतो भव सब्बपाणिनं ।
सब्बो तं जनो ओचिनायतु, एवं तव अत्थो भविस्सति’ ॥

५५. “एवं वुत्तायहं तस्सा, इदं वचनमब्रविं ।
‘करोमि ते तं वचनं, यं त्वं भणसि देवते ।

अत्थकामासि मे अम्म, हितकामासि देवते’ ॥

५६. “तस्साहं वचनं सुत्वा, सागरेव थलं लभिं ।
हट्ठो संविग्गमानसो, तयो अङ्गे अधिट्ठहिं ॥

५७. “मूगो अहोसिं बधिरो, पक्खो गतिविवज्जितो ।
एते अङ्गे अधिट्ठाय, वस्सानि सोळसं वसिं ॥

५८. “ततो मे हत्थपादे च, जिह्वं सोतज्च मद्विय ।
अनूनतं मे पस्सित्वा, ‘काळकणी’ति निन्दिसुं ॥

५९. “ततो जानपदा सब्बे, सेनापतिपुरोहिता ।
सब्बे एकमना हुत्वा, छट्ठनं अनुमोदिसुं ॥

६०. “सोहं तेसं मतिं सुत्वा, हट्ठो संविग्गमानसो ।
यस्सत्थाय तपोचिण्णो, सो मे अत्थो समिज्झथ ॥

६१. “न्हापेत्वा अनुलिम्पित्वा, वेठेत्वा राजवेठनं ।
छत्तेन अभिसिञ्चित्वा, कारेसुं पुरं पदक्खिणं ॥

६२. “सत्ताहं धारयित्वान, उग्गते रविमण्डले ।
रथेन मं नीहरित्वा, सारथी वनमुपागमि ॥

६३. “एकोकासे रथं कत्वा, सज्जस्सं हत्थमुच्चितो [हत्थमुच्चितो (सी० स्या०)] ।

सारथी खणती कासुं, निखातुं पथविया ममं ॥

६४. “अधिद्वितमधिद्वानं, तज्जेन्तो विविधकारणा ।
न भिन्दिं तमधिद्वानं, बोधियायेव कारणा ॥

६५. “मातापिता न मे देस्सा, अत्ता मे न च देस्सियो ।
सब्बज्जुतं पियं मय्हं, तस्मा वतमधिद्वहिं ॥

६६. “एते अङ्गे अधिद्वाय, वस्सानि सोळसं वसिं ।
अधिद्वानेन मे समो नत्थि, एसा मे अधिद्वानपारमी”ति ॥

तेमियचरियं छट्ठं ।

७. कपिराजचरिया

६७. “यदा अहं कपि आसिं, नदीकूले दरीसये ।
पीळितो सुसुमारेन, गमनं न लभामहं ॥

६८. “यम्होकासे अहं ठत्वा, ओरा पारं पतामहं ।
तत्थच्छि सत्तु वधको, कुम्भीलो लुद्धस्सनो ॥

६९. “सो मं असंसि ‘एही’ति, ‘अहंपेमी’ति तं वतिं ।
तस्स मत्थकमक्कम्म, परकूले पतिद्वहिं ॥

७०. “न तस्स अलिकं भणितं, यथा वाचं अकासहं ।
सच्चेन मे समो नत्थि, एसा मे सच्चपारमी”ति ॥

कपिराजचरियं सत्तमं ।

८. सच्चतापसचरिया

७१. “पुनापरं यदा होमि, तापसो सच्चसव्हयो ।
सच्चेन लोकं पालेसिं, समग्गं जनमकासह”न्ति ॥

सच्चतापसचरियं अट्ठमं ।

९. वट्टपोतकचरिया

७२. “पुनापरं यदा होमि, मगधे वट्टपोतको ।

अजातपक्खो तरुणो, मंसपेसि कुलावके ॥

७३. “मुखतुण्डकेनाहरित्वा [मुखतुण्डेनाहरित्वा (सी०)], माता पोसयती ममं ।
तस्सा फस्सेन जीवामि, नत्थि मे कायिकं बलं ॥

७४. “संवच्छरे गिम्हसमये, दवडाहो [वनदाहो (क०)] पदिप्पति ।
उपगच्छति अम्हाकं, पावको कण्हवत्तनी ॥

७५. “धमधमा इति एवं, सद्दायन्तो महासिखी ।
अनुपुब्बेन झापेन्तो, अग्गि मममुपागमि ॥

७६. “अगिवेगभयातीता, तसिता मातापिता मम ।
कुलावके मं छडुत्वा, अत्तानं परिमोचयुं ॥

७७. “पादे पक्खे पजहामि, नत्थि मे कायिकं बलं ।
सोहं अगतिको तत्थ, एवं चिन्तेसहं तदा ॥

७८. “येसाहं उपधावेय्यं, भीतो तसितवेधितो ।
ते मं ओहाय पक्कन्ता, कथं मे अज्ज कातवे ॥

७९. “अत्थि लोके सीलगुणो, सच्चं सोचेय्यनुद्धया ।
तेन सच्चेन काहामि, सच्चकिरियमुत्तमं ॥

८०. “आवेज्जेत्वा धम्मबलं, सरित्वा पुब्बके जिने ।
सच्चबलमवस्साय, सच्चकिरियमकासहं ॥

८१. “सन्ति पक्खा अपतना, सन्ति पादा अवज्जना ।
मातापिता च निक्खन्ता, जातवेद पटिक्कमं ॥

८२. “सहसच्चे कते मय्हं, महापज्जलितो सिखी ।
वज्जेसि सोळसकरीसानि, उदकं पत्वा यथा सिखी ।
सच्चेन मे समो नत्थि, एसा मे सच्चपारमी’ति ॥

वट्टपोतकचरियं नवमं ।

१०. मच्छराजचरिया

८३. “पुनापरं यदा होमि, मच्छराजा महासरे ।

उण्हे सूरियसन्तापे, सरे उदक खीयथ ॥

८४. “ततो काका च गिज्झा च, कङ्का [बका (सी०)] कुललसेनका ।
भक्खयन्ति दिवारत्तिं, मच्छे उपनिसीदिय ॥

८५. “एवं चिन्तेसहं तत्थ, सह जातीहि पीळितो ।
‘केन नु खो उपायेन, जाती दुक्खा पमोचये’ ॥

८६. “विचिन्तयित्वा धम्मत्थं, सच्चं अद्दस पस्सयं ।
सच्चे ठत्वा पमोचेसिं, जातीनं तं अतिक्खयं ॥

८७. “अनुस्सरित्वा सतं धम्मं, परमत्थं विचिन्तयं ।
अकासि सच्चकिरियं, यं लोके धुवसस्सतं ॥

८८. “यतो सरामि अत्तानं, यतो पत्तोस्मि विज्जुतं ।
नाभिजानामि सच्चिच्च, एकपाणम्पि हिंसितं ॥

८९. “एतेन सच्चवज्जेन, पज्जुन्नो अभिवस्सतु ।
अभित्थनय पज्जुन्न, निधिं काकस्स नासय ।
काकं सोकाय रन्धेहि, मच्छे सोका पमोचये’ ॥

९०. “सहकते सच्चवरे, पज्जुन्नो अभिगज्जिय ।
थलं निन्नज्ज पूरेन्तो, खणेन अभिवस्सथ ॥

९१. “एवरूपं सच्चवरं, कत्वा वीरियमुत्तमं ।
वस्सापेसिं महामेधं, सच्चतेजबलस्सितो ।

सच्चेन मे समो नत्थि, एसा मे सच्चपारमी’ति ॥

मच्छराजचरियं दसमं ।

११. कण्हदीपायनचरिया

९२. “पुनापरं यदा होमि, कण्हदीपायनो इसि ।
परोपज्जासवस्सानि, अनभिरतोचरिं अहं ॥

९३. “न कोचि एतं जानाति, अनभिरतिमनं मम ।
अहज्झि कस्सचि नाचिक्खिं, अरति मे चरति मानसे ॥

१४. “सब्रह्मचारी मण्डव्यो, सहायो मे महाइसि ।
पुब्बकम्मसमायुत्तो, सूलमारोपनं लभि ॥
१५. “तमहं उपट्ठहित्वान, आरोग्यमनुपापयिं ।
आपुच्छित्वान आगज्झिं, यं मय्हं सकमस्समं ॥
१६. “सहायो ब्राह्मणो मय्हं, भरियं आदाय पुत्तकं ।
तयो जना समागन्त्वा, आगज्झुं पाहुनागतं ॥
१७. “सम्मोदमानो तेहि सह, निसिन्नो सकमस्समे ।
दारको वट्टमनुक्खिपं, आसीविसमकोपयि ॥
१८. “ततो सो वट्टगतं मग्गं, अन्वेसन्तो कुमारको ।
आसीविसस्स हत्थेन, उत्तमङ्गं परामसि ॥
१९. “तस्स आमसने कुद्धो, सण्णो विसबलस्सितो ।
कुपितो परमकोपेन, अडंसि दारकं खणे ॥
१००. “सहदट्ठो आसीविसेन [अतिविसेन (पी० क०)], दारको पपति [पतति (क०)] भूमियं ।
तेनाहं दुक्खितो आसिं, मम वाहसि तं दुक्खं ॥
१०१. “त्याहं अस्सासयित्वान, दुक्खिते सोकसल्लिते ।
पठमं अकासिं किरियं, अग्गं सच्चं वरुत्तमं ॥
१०२. “सत्ताहमेवाहं पसन्नचित्तो, पुज्जत्थिको अचरिं ब्रह्मचरियं ।
अथापरं यं चरितं ममेदं, वस्सानि पज्जाससमाधिकानि ॥
१०३. “अकामको वाहि अहं चरामि, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ।
हतं विसं जीवतु यज्जदत्तो ॥
१०४. “सह सच्चे कते मय्हं, विसवेगेन वेधितो ।
अबुज्झित्वान वुट्ठासि, अरोगो चासि माणवो ।
सच्चेन मे समो नत्थि, एसा मे सच्चपारमी”ति ॥

कण्हदीपायनचरियं एकादसमं ।

१२. सुतसोमचरिया

१०५. “पुनापरं यदा होमि, सुतसोमो महीपति ।
गहितो पोरिसादेन, ब्राह्मणे सङ्गरं सरिं ॥

१०६. “खत्तियानं एकसतं, आवुणित्वा करत्तले ।
एतेसं पमिलापेत्वा, यज्जत्थे उपनयी ममं ॥

१०७. “अपुच्छि मं पोरिसादो, किं त्वं इच्छसि निस्सजं ।
यथामति ते काहामि, यदि मे त्वं पुनेहिसि” ॥

१०८. “तस्स पटिस्सुणित्वान, पण्हे आगमनं मम ।
उपगन्त्वा पुरं रम्मं, रज्जं निय्यादयिं तदा ॥

१०९. “अनुस्सरित्वा सतं धम्मं, पुब्बकं जिनसेवितं ।
ब्राह्मणस्स धनं दत्त्वा, पोरिसादं उपागमिं ॥

११०. “नत्थि मे संसयो तत्थ, घातयिस्सति वा न वा ।
सच्चवाचानुरक्खन्तो, जीवितं चजितुमुपागमिं ।
सच्चेन मे समो नत्थि, एसा मे सच्चपारमी”ति ॥

सुतसोमचरियं द्वादसमं ।

१३. सुवण्णसामचरिया

१११. “सामो यदा वने आसिं, सक्केन अभिनिम्मितो ।
पवने सीहब्यग्घे च, मेत्तायमुपनामयिं ॥

११२. “सीहब्यग्घेहि दीपीहि, अच्छेहि महिसेहि च ।
पसदमिगवराहेहि, परिवारेत्वा वने वसिं ॥

११३. “न मं कोचि उत्तसति, नपि भायामि कस्सचि ।
मेत्ताबलेनुपत्थद्धो, रमामि पवने तदा”ति ॥

सुवण्णसामचरियं तेरसमं ।

१४. एकराजचरिया

११४. “पुनापरं यदा होमि, एकराजाति विस्सुतो ।
परमं सीलं अधिट्ठाय, पसासामि महामहिं ॥

११५. “दस कुसलकम्मपथे, वत्तामि अनवसेसतो ।
चतूहि सङ्गहवत्थूहि, सङ्गण्हामि [सङ्गहामि (क०)] महाजनं ॥

११६. “एवं मे अप्पमत्तस्स, इध लोके परत्थ च ।
दब्बसेनो उपगन्त्वा, अच्छिन्दन्तो पुरं मम ॥

११७. “राजूपजीवे निगमे, सबलट्ठे सरट्ठके ।
सब्बं हत्थगतं कत्वा, कासुया निखणी ममं ॥

११८. “अमच्चमण्डलं रज्जं, फीतं अन्तेपुरं मम ।
अच्छिन्दित्वान गहितं, पियं पुत्तं व पस्सहं ।

मेत्ताय मे समो नत्थि, एसा मे मेत्तापारमी’ति ॥

एकराजचरियं चुहसमं ।

१५. महालोमहंसचरिया

११९. “सुसाने सेय्यं कप्पेमि, छवट्ठिकं उपनिधायहं ।
गामण्डला [गोमण्डला (सी०), गाममण्डला (स्या०)] उपागन्त्वा, रूपं दस्सेन्तिनप्पकं ॥

१२०. “अपरे गन्धमालञ्च, भोजनं विविधं बहुं ।
उपायनानूपनेन्ति, हट्ठा संविग्गमानसा ॥

१२१. “ये मे दुक्खं उपहरन्ति, ये च देन्ति सुखं मम ।
सब्बेसं समको होमि, दया कोपो न विज्जति ॥

१२२. “सुखदुक्खे तुलाभूतो, यसेसु अयसेसु च ।
सब्बत्थ समको होमि, एसा मे उपेक्खापारमी’ति ॥

महालोमहंसचरियं पन्नरसमं ।

युधज्जयवग्गो ततियो ।

तस्सुद्धानं —

युधज्जयो सोमनस्सो, अयोघरभिसेन च ।
सोणनन्दो मूगपक्खो, कपिराजा सच्चसव्हयो ॥

वट्टको मच्छराजा च, कण्हदीपायनो इसि ।
 सुतसोमो पुन आसिं [आसि (स्या०)], सामो च एकराजहु ।
 उपेक्खापारमी आसि, इति वुत्थं [वुत्तं (सब्बत्थ) अट्टकथा ओलोकेतब्बा] महेसिना ॥

एवं बहुब्बिधं दुक्खं, सम्पत्ती च बहुब्बिधा [सम्पत्ति च बहुविधा (सी०), सम्पत्तिं च बहुविधं (क०)] ।
 भवाभवे अनुभवित्वा, पत्तो सम्बोधिमुत्तमं ॥

दत्त्वा दातब्बकं दानं, सीलं पूरेत्वा असेसतो ।
 नेक्खम्मो पारमिं गन्त्वा, पत्तो सम्बोधिमुत्तमं ॥

पण्डिते परिपुच्छित्वा, वीरियं कत्त्वान मुत्तमं ।
 खन्तिया पारमिं गन्त्वा, पत्तो सम्बोधिमुत्तमं ॥

कत्वा दळ्ढमधिद्धानं, सच्चवाचानुरक्खिय ।
 मेत्ताय पारमिं गन्त्वा, पत्तो सम्बोधिमुत्तमं ॥

लाभालाभे यसायसे, सम्माननावमानने ।
 सब्बत्थ समको हुत्वा, पत्तो सम्बोधिमुत्तमं ॥

कोसज्जं भयतो दिस्वा, वीरियारम्भञ्च खेमतो ।
 आरद्धवीरिया होथ, एसा बुद्धानुसासनी ॥

विवादं भयतो दिस्वा, अविवादञ्च खेमतो ।
 समग्गा सखिला होथ, एसा बुद्धानुसासनी ॥

पमादं भयतो दिस्वा, अप्पमादञ्च खेमतो ।
 भावेथट्ठङ्गिकं मगं, एसा बुद्धानुसासनी ॥

इत्थं सुदं भगवा अत्तनो पुब्बचरियं सम्भावयमानो बुद्धापदानियं नाम धम्मपरियायं अभासित्थाति ।

चरियापिटकं निट्ठितं ।